

БОЛАШАҚ БІЛІМ БЕРУДІҢ САПАСЫ МЕН БӘСЕКЕГЕ ҚАБІЛЕТТІЛІГІ

ЖҰМАҒҰЛОВА А.Б.¹

заң ғылымдарының кандидаты

¹Аккредиттеу және рейтинг тәуелсіз агенттігі (IAAR),
Астана қ., Қазақстан Республикасы

АҢДАТПА. Білім беру сапасын мемлекеттер түлектердің де, жоғары оқу орындарының да бәсекеге қабілеттілігін арттырудың, сондай-ақ елдің адами әлеуетін дамытудың басты факторы ретінде қарастырады. Мақалада интернационалдандыруды кеңейту, оқытуды даралау, пәнаралық тәсіл, сондай-ақ білім берудегі нәтижеге бағдарлануды дамыту мәселелері қарастырылған. Білім берудің сыртқы және ішкі интернационализациясын кеңейтуге көп көңіл бөлінген. Зерттеуде жоғары оқу орындарының қызметін бағалау және салыстырмалы талдау әдістері қолданылды, бұл болашақтағы жоғары білім берудің даму ерекшеліктерін анықтауға мүмкіндік берді. Мақаланың мақсаты-білім беру қызметтерінің сапасы мен бәсекеге қабілеттілігін қамтамасыз ету жолдарын және олардың өсу нүктелеріне әсерін анықтау.

ТҮЙІН СӨЗДЕР: білім сапасы, білім беруді даралау, аккредиттеу, интернационалдандыру, Кәсіптік оқыту, нәтижеге бағытталған оқыту, түлектердің сұранысы.

КАЧЕСТВО И КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТЬ ОБРАЗОВАНИЯ БУДУЩЕГО

ЖУМАГУЛОВА А.Б.¹

кандидат юридических наук

¹Независимое агентство аккредитации и рейтинга (IAAR),
г. Астана, Республика Казахстан

АННОТАЦИЯ. Качество образования рассматривается государствами как главный фактор повышения конкурентоспособности как выпускников, самих ВУЗов, так и развития человеческого потенциала страны. В статье рассмотрены вопросы расширения интернационализации, индивидуализации обучения, междисциплинарный подход, а также развитие результато-ориентированности в образовании. Большое внимание уделено расширению внешней и внутренней интернационализации образования. В исследовании использованы методы оценки состояния и сравнительного анализа деятельности высших учебных заведений, что позволило определить особенности развития высшего образования будущего. Цель статьи – определить пути обеспечения качества и конкурентоспособности образовательных услуг и их влияние на точки роста.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: качество образования, индивидуализация образования, аккредитация, интернационализация, межпрофессиональное обучение, результато-ориентированное обучение, востребованность выпускников.

QUALITY AND COMPETITIVENESS OF EDUCATION OF THE FUTURE

ZHUMAGULOVA A.B.¹

Candidate of Juridical Sciences

¹Independent Agency for Accreditation and Rating (IAAR),
Astana, Republic of Kazakhstan

ABSTRACT. The system of education is considered as a key vector of economic development and social domain of the state. The article considers the main directions of development of educational systems in the world, the expansion of internationalisation and students and teachers' academic mobility as the main factor of quality assurance in education. The study used methods of comparative analysis and evaluation of educational systems, which made it possible to identify common and specific features of higher education development in the future. The aim of the article is to review the main trends in ensuring the quality of education and to identify ways to develop educational services.

KEYWORDS: education, legal support, quality of education, accreditation, demand for graduates, labour market.

КІРІСПЕ. Бүгінде әлемде терең өзгерістер және білім беруде түбегейлі өзгерістер орын алуда. Бұл, әрине, білім беру қызметтерінің одан әрі сапасына әсер етеді. Сондықтан білім беру сапасын қамтамасыз ету кез келген мемлекеттің ұлттық саясатының басым бағыты болып табылады.

Мемлекет Басшысы Қасым-Жомарт Тоқаевтың Қазақстан халқына Жолдауында айтылғандай, білім мен ғылымның алдында жаңа үрдістерге ілесіп қана қоймай, бір қадам алда болу, әлемдік трендтерді қалыптастыру сияқты ауқымды міндет тұр [1].

Білім сапасы әрқашан оқу нәтижелерімен анықталады. Жоғары кәсіби кадрлар - елдегі барлық процестердің негізі және қозғаушы күші, тұрақсыз жаһандық әлемдегі бәсекеге қабілеттіліктің басты байлығы мен әлеуеті.

Бір қызығы, Қазақстанда жоғары білім туралы дипломы бар халықтың үлесі - 40%, бұл көрсеткіш 30%-ға жетпейтін басқа елдерге қарағанда жоғары. Алайда, білім мен құзыреттіліктің жаңару жылдамдығы артып келеді, техникалық дағдылар 2-5 жылда ескіреді, яғни университеттегі оқу бағдарламасына қарағанда тезірек. Осы мағына-

да білім беруді модернизациялау нәтижеге бағытталған оқытудың жаңа түсінігін білдіреді. Бұл, ең алдымен, білімді, дағдыларды ғана емес, сонымен қатар құзыреттілікті жоспарлаумен және өлшеумен байланысты. Өздеріңіз білетіндей, бүгінде жаңа күрделі мамандықтар бойынша түлектер саны артып келеді. Цифрландыру және онлайн білім беру күшті трендке айналууда. 2025 жылға қарай онлайн-қызметтер нарығының үлесі 280 млрд. долларды құрайды.

Өткен жылдар білім алу үшін Қазақстанда да, Орталық Азия елдерінде де жаңа мүмкіндіктерді іздеу кезеңі болды. Жоғары оқу орындары нарық сын қатерлеріне сәйкес жаңа саясат әзірлеуде.

Кәсіби кадрларды даярлаудағы қазіргі заманғы технологиялардың негізгі ағымы еңбек нарығын кросс-тәртіптік дағдылары бар мамандармен қамтамасыз етуге бағытталған. Сондықтан білім беру бағдарламаларын жұмыс берушілердің қажеттіліктеріне бейімдеу қажет.

ЗЕРТТЕУ МАТЕРИАЛДАРЫ МЕН ӘДІСТЕРІ. Мақалада білім беру сапасы мен білім беру бағдарламаларын салыстырмалы талдау, са-

паға өзгерістер санын көшіру, интернационалдандыруды кеңейту болжамын айқындау, жоғары оқу орындарының түлектеріне қажетті дағдылар мен құзыреттерді алуға бағытталған нәтижеге бағдарланған оқытуды дамыту әдістері пайдаланылды, бұл белгілі бір жолмен білім беру сапасын арттыруға әсер етеді.

Зерттеу білім беру жүйесінің жай-күйін талдау мен бағалауды, түлектерді даярлау сапасын арттыру, еңбек нарығын бәсекеге қабілетті кадрлармен толықтыру және жаңа сұранысқа ие мамандықтарды дамыту мақсатында жоғары оқу орындарының саясатын әзірлеуге жаңа тәсілдерді қалыптастыруды қамтиды.

Орталық Азия өңірі елдерінің білім беру жүйелерін бағалау және талдау жоғары оқу орындарын дамытудың жаңа саясатының жалпы ерекшеліктері мен қазіргі заманғы ерекшеліктерін анықтауға мүмкіндік берді.

НӘТИЖЕЛЕР ЖӘНЕ ОЛАРДЫ ТАЛҚЫЛАУ.

Қазақстанда экономиканың 9 басым секторы бойынша іске асырылатын және нарықты болжау, білім беру бағдарламалары

мен кәсіби стандарттарды жаңарту құралы болып табылатын Кәсіптер мен құзыреттер атласы әзірленді (сурет 1). Алдағы 10 жылдағы кәсіптердегі өзгерістердің болжамы, 239 жаңа және 95 өзгеретін кәсіптердің пайда болуы қызығушылық тудырады.

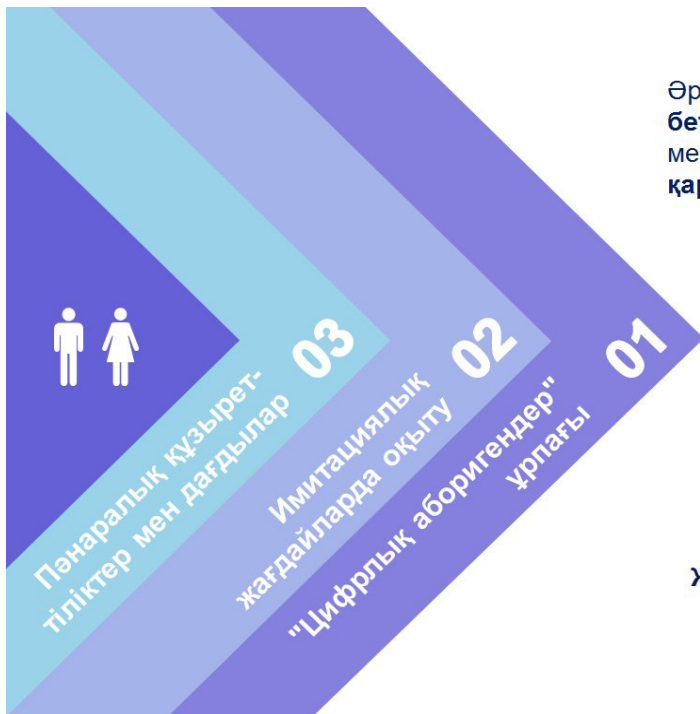
Осыған байланысты, халықаралық стандарттарға сәйкес, білім беру бағдарламаларын әзірлеуге жұмыс берушілердің қатысуына және студенттерді болашақ кәсіп атмосферасына бөлеу үшін түлектерді даярлауға компанияларды тартуға көп көңіл бөлінеді.

Еуразиялық білім беру кеңістігі нарықтарында цифрлық қатысуды әдістемелік қамтамасыз ету үшін жоғары оқу орындарының заманауи инфрақұрылымын құрудың цифрлық контуры ПОҚ интеграциясына және студенттердің ішкі және сыртқы ұтқырлығын дамытуға көмек көрсетеді.

Қазіргі уақытта білім беру қызметтерін даралау маңызды болып табылады, ол 5 жыл перспективасында құзыреттілікке сұраныс болжамына сүйене отырып, нақты уақыт режимінде құзыреттіліктерді талдауға мүм-

Сурет 1 - Еңбек нарығының сын қатерлері жағдайындағы жоғары оқу орындарының жаңа саясаты

Әрбір білім алушы өз қалауына сәйкес **өз бетінше** игерілетін бағдарламалардың кестесі мен тізбесін жасай алады, олардың өту **қарқынын** реттей алады

Даралау
білім берудің жеке тәсілдері

Имитациялық жағдайларда қажетті дағдыларды алу

Жұмыс берушілермен тығыз қарым-қатынас кезінде студенттерді сабақтас салаларға батыру

Сурет 2 - Білім беру қызметтерін даралау

кіндік береді. Идея әрбір білім алушының өз қалауына сәйкес өз кестесін және игерілетін бағдарламалардың тізбесін құра алатынына, олардың өту қарқынын реттей алатынына негізделеді.

Осыған байланысты, халықаралық стандарттарға сәйкес, білім беру бағдарламаларын әзірлеуге жұмыс берушілердің қатысуына және студенттерді болашақ кәсіп атмосферасына батыру үшін түлектерді даярлауға компанияларды тартуға көп көңіл бөлінеді.

Бүгінгі таңда мектеп түлектері-дербестендіруге үйреніп қалған және жоғары оқу орнына түсе отырып, білім берудің жеке тәсілдерін көргісі келетін цифрлық абориендердің ұрпағы (сурет 2).

Қажетті дағдыларды алудың оңтайлы жолы - оларды имитациялық жағдайда, жұмыс берушілермен, тапсырыс берушілермен тығыз қарым-қатынаста жүзеге асыру.

Жұмыс тәжірибесі жоқ жас маман өзінің даму жолында жоғалып кетуі мүмкін. Бұған жол бермеу үшін жоғары оқу орындары бірлескен бағдарламалар енгізеді және нарықты пәнаралық дағдылары бар мамандар-

мен қамтамасыз етеді.

Жұмыс берушілер мен жоғары оқу орындарының ынтымақтастығы, мансап орталықтарын дамыту студентке сабақтас салаларға түсуге мүмкіндік береді. Жұмыс әсіресе бақылаумен қолдау ортасында жүретіні маңызды.

Аккредиттеу және рейтингтің тәуелсіз агенттігі (бұдан әрі - IAAR) әлемнің 15 елінде ESG және WFME стандарттары бойынша халықаралық аккредиттеуді жүргізеді және жоғары оқу орындарын әлемдік деңгейге шығара отырып, Қазақстан Республикасының ғана емес, Орталық Азия және Еуропа елдерінің білім беру жүйесінің дамуына үлес қосады.

Ыңғайлы географиялық орналасуы, тілдің, мәдениеттің және дәстүрлердің ортақтығы, сондай-ақ Еуразиялық аймақтағы білім беру жүйелеріндегі бірыңғай тәсіл IAAR ESG және WFME халықаралық стандарттарын, Еуропалық кеңістік пен Орталық Азия елдерінің университеттерінде сапаның негізгі қағидаттары мен мәдениетін табысты ілгерілетуге мүмкіндік береді.

Жоғары оқу орындары автономия және

академиялық еркіндік қағидаттарын басшылыққа алып, білім беру қызметтерін экспортқа шығаруы тиіс. IAAR әр түрлі елдерде аккредиттеу жүргізудің кең географиясына ие бола отырып, үлкен тәжірибе жинақтады.

Осыған байланысты Агенттік аккредиттелген жоғары оқу орындары мен білім беру бағдарламаларына салыстырмалы талдау және бағалау жүргізеді және уәкілетті органдарға (елдердің Ғылым және білім министрліктеріне) талдау ұсынады, бұл Орталық Азия өңірінің жоғары оқу орындары қызметінің әлсіз және күшті жақтарын анықтауға мүмкіндік береді.

IAAR талдауының нәтижелері сарапшылардың ұсыныстарының 21% жаңа технологияларды енгізуге бағытталғанын көрсетеді. Ұсынымдардың 19%-ы материалдық-техникалық базаны жақсартуға және білім беру бағдарламаларының тәжірибеге бағдарлануына бағытталған. Сапаны арттыру үшін жаңа ақпараттық-коммуникациялық технологиялар мен виртуалды шындықты енгізу қажет екенін атап өту маңызды (сурет 3).

Жоғары оқу орындары инфрақұрылымды дамыту үшін инвесторлармен ынтымақтастықты кеңейтуі қажет. ЖОО компания-

лармен тиімді өзара іс-қимылы және интеграцияланған оқыту әдістемелерін қолдану білім алушылардың мүмкіндіктерін кеңейтеді. Кәсіби аралық оқытудың икемді жүйесі болашақ түлектерді даярлауға мүмкіндік береді [2].

4-суретте жоғары оқу орындарында сыртқы және ішкі интернационалдандыруды дамыту құрылымы көрсетілген. Бұл жоғары білім беруді дамытудың мақсаттары мен функцияларына оқытуға, зерттеуге және басқаруға және мәдениетаралық өлшемдерге халықаралық құндылықтарды енгізудің негізгі процесі.

Ішкі интернационалдандыру ұғымы қалыптасу процесінде және білім беру бағдарламасын интернационалдандыру ретінде қарастырылады, академиялық ұтқырлықтың шетелдік бағдарламаларына қатыспай, өзінің оқу орны жағдайында халықаралық өлшем құрудың маңыздылығын көрсетеді.

Білім беру бағдарламасын интернационалдандыру: академиялық ұтқырлықты кеңейту, шетелдік студенттерге арналған бағдарламаны әзірлеу және шетелдік университетпен серіктестікте бірлескен бағдарламалар құру ретінде қарастырылады.

Сурет 3 - Жоғары білім сапасын талдау

Сурет 4 - Сыртқы және ішкі интернационалдандыру

Алайда, білім беру бағдарламасын интернационалдандыру барлық студенттерді қамту қажеттілігін баса көрсете отырып, ішкі оқыту жағдайында өте маңызды, ал оқытуды интернационалдандыруды қамтамасыз ету үшін мобильді азшылық қана емес. А. А. Муравьеваның пікірінше, білім беру бағдарламасының ішкі интернационализациясы мен интернационализациясы терминдерінің арасында жалпы мен жеке арасындағы байланыс бар.

Білім беру бағдарламалары жаһандық өзгерістер жағдайында қажетті құзыреттер мен дағдыларды қалыптастырудың негізі болып табылады [3].

Ғалым Б. Лиск формальды және аудиториядан тыс оқытуды қолдана отырып, халықаралық және мәдениетаралық өлшеудің білім беру бағдарламасына интеграциялауға бағытталған процесті ішкі интернационалдандыру деп санайды [4]. Осылайша, ИИ кеңдігімен ерекшеленеді, университет жүзеге асыратын білім беру қызметінің барлық түрлерін қамтиды: білім алушылардың оқытушылық қызметі мен білім беру қызметі, білім, дағдылар мен құзыреттерді алу

процесі және оларды ресімдеу тәсілдері: оқу бағдарламаларын, курстарды интернационалдандыру [4].

Білім беру бағдарламасын интернационалдандыру пәндерді интернационалдандыруды қамтиды, ол пән мазмұнына халықаралық немесе мәдениетаралық компонентті енгізуді, оқытушылық қызметті, студенттің оқу қызметін және нәтижелерді ағымдағы, қорытынды бақылауды қамтиды [5].

Курсты интернационалдандыру әдістеріне әртүрлі құралдар кіреді: салыстырмалы талдау, халықаралық тақырыптық теориялық және практикалық зерттеулер, халықаралық жағдайлар үшін шетелдік зерттеушілердің еңбектерін курс материалдарына қосу [6].

Пәнді оқытуға шетелдік жоғары оқу орындарының оқытушылары, халықаралық жобаларға қатысудың әртүрлі формалары қосылады. Интернационалдандырудың әртүрлі тәсілдерін іске асыру цифрлық оқытуды дамыту кезінде мүмкін болады [7].

IAAR тәжірибесі көрсеткендей, бүгінгі таңда оқу бағдарламалары мен әдістерін жетілдіруге, студенттерге қолдау көрсетуге бағытталған ішкі интернационалдандыру да,

сыртқы интернационалдандыру да маңызды болып табылады:

- ЖОО шетелдік студенттерді тарту, студенттер мен ПОҚ алмасу;
- халықаралық жобаларды дамыту, академиялық және зерттеу серіктестігі;
- бағдарламалардың ұтқырлығын және университеттердің ұтқырлығын кеңейту (филиалдар ашу) [8].

ҚОРЫТЫНДЫ. Жоғарыда айтылғандарға байланысты Қазақстанда да, Орталық Азия өңірі елдерінде де жоғары білім сапасын қамтамасыз ету үшін маңызды [9]:

1. Білім беру бағдарламаларын әзірлеу кезінде ЖОО стейкхолдерлерді нақты тартуы қажет, бұл жұмыс берушілердің түлектерге қойылатын талаптарын ескеруге, ең басты-

сы-олардың еңбек нарығында жұмысқа орналасуына кепілдік беруге мүмкіндік береді.

2. Жоғары оқу орындарындағы арнайы пәндерді практикалар, серіктес компаниялардың қызметкерлері оқытуы керек.

3. Интернационалдандыруды мемлекеттен тыс жерлерде де, ел ішінде де кеңейту.

4. Білім беру қызметтерін дараландыруды және нәтижеге бағытталған оқытуды кеңінен дамыту.

Бұл түлектердің сапасын арттыруға да, олардың еңбек нарығындағы бәсекеге қабілеттілігі мен сұранысына да тиімді әсер етеді. Сонымен, бұл мемлекеттер экономикасының жедел өсуі үшін, Орталық Азия мен Еуропа елдерінің дамуы үшін ресурстық әлеуетті қалыптастыруға мүмкіндік береді.

ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ:

1. Мемлекет Басшысы Қасым-Жомарт Тоқаевтың Қазақстан халқына Жолдауы: әділ Қазақстанның экономикалық бағыты. [Электрондық ресурс]. – Қазақстан Республикасы Президентінің ресми сайты. - 1 қыркүйек 2023 жыл. – URL: <https://www.akorda.kz/ru/poslanie-glavy-gosudarstva-kasym-zhomarta-tokaeva-narodu-kazahstana-ekonomicheskii-kurs-spravedlivogo-kazahstana-18588> (жолдау күні: 11.09.2023).
2. Hudzik, J. K. Leading Comprehensive Internationalization: Strategy and Tactics for Action / J. K.Hudzik, J. S. McCarthy. - WashingtonDC: NAFSA, 2012.- 32 p.
3. Муравьева, А. А. Білім беру бағдарламаларын интернационалдандыру білім беруді ішкі интернационалдандырудың өзегі ретінде / А. А. Муравьева, О. Н. Олейникова, А. О. Викторова // ВМУ хабаршысы. - 2017. - № 4. - Б. 154–157.
4. Leask, B. Using formal and informal curricula to improve interactions between homeand international students / B.Leask // Journal of Studies in International Education. - 2009. - Vol.13, No. 2. - P. 205–221.
5. Leask, B. Internationalisation of the curriculum and the Disciplines / B.Leask / Journal ofStudies in International Education Special Issue. - 2013. - Vol. 17, No. 2. - P. 103–118.
6. Богуславский, М. В. Ресей Федерациясындағы Жоғары білім беру жүйесін дамытудың стратегиялық тенденциялары / М. В.Богуславский, Е. В. Неборский // Орталық Ресейдің гуманитарлық зерттеулері. - 2017. - № 2. - Б. 7–20.
7. Кулен, Р. Білім беруді интернационалдандыру не үшін қажет? / Р.Кулен // Халықаралық жоғары білім. - 2016. - № 83. - Б. 8-10.
8. Жұмағұлова, А.Б. Аккредиттеу векторы – білім сапасы: қиындықтар мен мүмкіндіктер / А.Б. Жумагулова // Education. QualityAssurance. - 2023. - № 2(31). - Б. 9-14.
9. Горылев, А.И. Интернационалдандыру құқықтық білім сапасын жоғарлатудың тиімді құралы ретінде / А.И. Горылев, Е.В. Калинина // Education. QualityAssurance. - 2023. - № 2(31). - Б. 15-25.

REFERENCES:

1. President Kassym-Jomart Tokayev`s State of the Nation Address (2023, September 1). *Economic course of a Just Kazakhstan*. Official website of the President of the Republic of Kazakhstan. <https://www.akorda.kz/ru/poslanie-glavy-gosudarstva-kasym-zhomarta-tokaeva-narodu-kazahstana-ekonomicheskij-kurs-spravedlivogo-kazahstana-18588>
2. Hudzik, J. K. & McCarthy, J. S. (2012). *Leading Comprehensive Internationalization: Strategy and Tactics for Action*. Washington DC: NAFSA.
3. Murav'eva, A. A., Olejnikova O. N. & Viktorova, A. O. (2017). Internacionalizacija obrazovatel'nyh programm kak jadro vnutrennej internacionalizacii obrazovanija [Internationalization of educational programs as the core of internal internationalization of education]. *Vestnik VGU - VSU Bulletin*, 4, 154–157.
4. Leask, B. (2009). Using formal and informal curricula to improve interactions between home and international students. *Journal of Studies in International Education*, 13, 2, 205–221.
5. Leask, B. (2013). Internationalisation of the curriculum and the Disciplines. *Journal of Studies in International Education Special Issue*, 17, 2, 103–118.
6. Boguslavskij, M. V. & Neborskij, E. V. (2017). Strategicheskie tendencii razvitija sistemy vysshego obrazovanija v Rossijskoj Federacii [Strategic trends in the development of the higher education system in the Russian Federation]. *Gumanitarnye issledovanija Central'noj Rossii - Humanities Research of Central Russia*, 2, 7–20.
7. Coelen, R. (2016). Dlja chego nuzhna internacionalizacija obrazovanija? [Why is the internationalization of education necessary?]. *Mezhdunarodnoe vysshee obrazovanie - International Higher Education*, 83, 8-10.
8. Zhumagulova, A.B. (2023). Vektor akkreditacii – kachestvo obrazovanija: vyzovy i vozmozhnosti [Accreditation vector - quality of education: challenges and opportunities]. *Education. Quality Assurance*, 2(31), 9-14.
9. Gorylev, A.I. & Kalinina, E.V. (2023). Internasionaldandyru qūqyqtyq bilim sapasyn joғarlatudyñ tiimdi qūraly retinde [Internationalization as an impactful means of quality upgrading of higher legal education]. *Education. Quality Assurance*, 2(31), 15-25.

СВЕДЕНИЯ ОБ АВТОРАХ:

Алина Бакытжановна Жумагулова - кандидат юридических наук, генеральный директор Независимого агентства аккредитации и рейтинга (IAAR), г. Астана, Республика Казахстан
E-mail: iaar@iaar.kz

Алина Бақытжанқызы Жұмағұлова - заң ғылымдарының кандидаты, бас директор, Аккредиттеу және рейтинг тәуелсіз агенттігі (IAAR), Астана қ., Қазақстан Республикасы
E-mail: iaar@iaar.kz

Alina B. Zhumagulova - Candidate of Juridical Sciences, General Director, Independent Agency for Accreditation and Rating (IAAR), Astana, Republic of Kazakhstan
E-mail: iaar@iaar.kz